

ALMANTAS SAMALAVIČIUS

Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Lietuva
Vilnius Gediminas Technical University, Lithuania

CHRISTOPHERIO ALEXANDERIO TEORIJA IR JOS PRIEŠAI

Christopher Alexander's Theory and Its Enemies

SUMMARY

Christopher Alexander is widely acknowledged as one of the leading and original contemporary architectural and urban theorists. A theorist and a practitioner, who has implemented his ideas and concepts in architectural and urban design, has made a lasting impact on architectural and urban thinking. However, being an author of important treatises on architecture and city-making, Alexander is still largely ignored in mainstream architectural and urban discourse. While revisiting the seminal writings of Christopher Alexander and reconsidering reception of his ideas in architectural academy, the article offers the view on why architectural thinker and theorist of an exceptional caliber remains to a certain extent marginalized. The article suggests that holistic concepts of live and durable architecture as well as humane urban design have for decades been against shallow and narrow modernist and post-modernist mainstream thinking which so far has failed to revisit and revise its own sources and developments. It still remains the main obstacle to a more adequate understanding of the (antimodern) holistic way of the designing and thinking proposed by Alexander.

SANTRAUKA

Christopheris Alexanderis yra plačiai pripažintas kaip vienas ryškiausių ir originaliausių šiuolaikinių architektūros ir urbanistikos teoretikų. Teoretikas ir praktikas, įgyvendinantis architektūros ir urbanistinio projektavimo idėjas ir koncepcijas, yra padaręs išliekamą įtaką architektūros ir urbanistikos teorijai. Nors Alexanderis yra neparastai populiarių veikalų apie urbanistiką ir miestokūrą autorius, jis iki šiol tebėra ignoruojamas dominuojančio architektūros ir urbanistikos diskurso. Permąstydamas svarbiausius Christopherio Alexanderio veikalus ir jų recepciją akademinėje literatūroje, straipsnio autorius pateikia savo požiūrį į architektūros mąstytoją, kuris tam tikra prasme tebėra marginalizuojamas nepaisant jo indėlio į miestokūros teoriją. Autorius teigia, kad būtent holistinis požiūris į tvarią, ilgalaikę architektūrą ir urbanistinį

RAKTAŽODŽIAI: Christopheris Alexanderis; modelių kalba; architektūros teorija.

KEY WORDS: Christopher Alexander; pattern language; architectural theory.

projektavimą ištikus dešimtmečius prieštaravo modernistinei ir postmodernistinei pasaulėžiūrai, kuri iki šiol nesugebėjo permąstyti savo šaltinių bei raidos ir dėl šių priežasčių tai tapo kliūtimi adekvačiau suprasti (antimoderniai) holistinį Alexanderio siūlomą dirbtinės aplinkos projektavimo ir mąstymo apie ją būdą.

ĮVADAS

Christopherio Alexanderio atvejis šiuolaikinės architektūros ir urbanistikos diskurse yra ganėtinai neįprastas. Daugelio itin skaitomų ir vertinamų teorinių veikalų bei aukštus apdovanojimus pelniusių architektūros projektų, įgyvendintų įvairiuose kontinentuose, autorius yra pripažintas ir žinomas globaliu mastu. Įvairiuose literatūros šaltiniuose neretai minima, kad viena iš jo garsiausių knygų iki šiol yra per visą istoriją labiausiai perkamas architektūros srities veikalas. Be to, jo knygų yra išversta į kitas pasaulio kalbas; jos gausiai cituojamos architektūros mokslo literatūroje (pavyzdžiui, *Google scholar* nurodo, kad jo knyga *Modelių kalba* buvo cituojama mažiausiai 13 554 kartus). Regis, apie tokį pripažinimą daugelis galėtų tik pasvajoti. Tačiau tuo pat metu, nepaisant jo koncepcijos žinomumo, Ch. Alexanderis lieka labai dažnai referuojamu, noriai cituojamu, bet rečiau konceptualiai analizuojamu ar adekvačiai interpretuojamu architektūros ir urbanistikos sričių autoriumi. Tokį prieštarą architektūrologo ir architekto indėlio vertinimą galima apibūdinti kaip tam tikrą paradoksą, kuris vertas išsamesnės analizės.

Iš Vienos kilęs Christopheris Alexanderis (g. 1936) kartu su nacių persekiojimo išvengti siekusiais tėvais iš Austrijos persikėlė į Angliją, kur Kembridžo universitete įgijo architektūros bakalauro ir matematikos magistro laipsnius. Nuvykęs į JAV Harvardo universitete apgynė

novatorišką architektūros mokslų doktoratą. Vėliau kelis dešimtmečius kaip profesorius dėstė architektūros discipliną Kalifornijos universitete Berklyje, su kuriuo iki šiol išlaikė ryšius kaip profesorius emeritas. 1972 m. Amerikos architektūros institutas (*AIA*) už nuopelnus architektūros mokslo tyrimams Alexanderiui skyrė pirmąjį šios asociacijos įsteigtą aukso medalį. Tai buvo itin reikšmingas architekto mokslinės veiklos pripažinimas nacionaliniu mastu, o netrukus 1980 m. jis buvo išrinktas Švedijos karališkosios mokslų akademijos nariu, dar po kurio laiko, 1994 m. – Jungtinių Amerikos Valstijų meno ir mokslo akademijos nariu. Regis, tokio savo mokslo darbų vertės architektui galėtų pavydėti kiekvienas kolega, tačiau jo mokslo darbų recepcija architektūros akademijoje ir profesinėje bendruomenėje buvo ir tebėra gerokai sudėtingesnė. Neretai susidaro įspūdis, kad pripažįstant jo darbų išskirtinumą ir vertę, kartu stengiamasi tuos veikalus įvairiais pretekstais apeiti ar netgi sumenkinti. Neretai skundžiamasi, kad savo teorijas jis pernelyg dažnai iliustruoja savo paties projektais ar įgyvendintų darbų nuotraukomis, kuriuos esą ne visuomet kokybiškos ir pateikiamos nepakankamai eksplicitiškai, be išsamaus konteksto ir pavyzdžių aptarimo. Kartais jo darbuose pasigendama ir įprastinio akademinio formato, nuoseklių nuorodų ir pan. Iš dalies tai tiesa, nes ir pats Alexanderis teigia, kad nuo-

rodos į literatūros šaltinius pačios savaimė nėra joks moksliskumo įrodymas, nes mokslinį tyrimą galima ir nesunkiai imituoti pasitelkus atitinkamą žodyną ir nuorodas (Alexander 2004: 254).

Šiame straipsnyje keliamas tikslas – viena vertus, aptarti Alexanderio teorijos potencialą padaryti ženklesnę nei iki šiol įtaką tiek architektūros teoriniam diskursui, tiek ir šiuolaikinei projektavimo praktikai, kita vertus, straipsnyje bus siekiama išsiaiškinti, kodėl tarptautiniu mastu pripažinto architektūrologo teorija iki šiol tebėra marginalizuota dominuojančio šios srities diskurso. Vis dėlto kai kurie plačiau ir visumiškiau apie projektavimą mąstantys architektūros teoretikai atkreipia dėmesį į tai, kad Alexanderis yra sukūręs dirbtinės aplinkos projektavimo teoriją, kuri gali būti labai rimtu intelektiniu įrankiu būsimoms architektų kartoms. Anot architektūros ir urbanistikos teoretiko Nikoso A. Salingaro, keletą dešimtmečių bendradar-

biaujančio su savo vyresniuoju kolega, tokia labai reikalinga ir miesto bei statinių projektavimui skirta „teorija jau egzistuoja, tačiau ji nėra labai paplitusi tarp projektavimo specialistų, todėl bent jau kol kas yra projektavimo parašėse. Ir priešingai – šiuo metu priimta architektūros teorija neturi numatymo galių, todėl paaiškinti ir pateisinti dirbtines formas bando jau *post factum* (Salingaras 2019: 73). Šioji su Alexanderiu kelis dešimtmečius bendradarbiaujančio kolegės pastaba iš tiesų verta ne tik architektūros akademikų, kuriems Alexanderio teorija puikiai žinoma, bet ypač šios srities praktikų dėmesio.

Šio svarstymo nuošalyje paliksiu fundamentalų keturtomį Alexanderio veikalą *Tvarkos prigimtis* (Alexander 2001–2004), kadangi jame pateikiama tai, ką pats autorius vadina „trečiąja teorija“. Nors ir turinti nemenkų korelacijų su ankstesniais Alexanderio veikalais ji reikalinga atskiro žvilgsnio.

(POST)MODERNIZMO DIKTATAS IR JO PADARINIAI

Keliose ankstesnėse publikacijose buvo aptarta architektūrinio modernizmo krizė bei išskirti ryškiausi pastarųjų dešimtmečių architektūrinio modernizmo paveldo kritikos šaltiniai (Samalavičius 2020; Samalavičius 2019 a; Samalavičius 2019 b). Nors Alexanderis nėra sukūręs teorinių veikalų, tiesiogiai analizuojančių ir / ar kritikuojančių modernizmo architektūros ir urbanistikos ideologiją ir estetiką, iš esmės jį galima priskirti autorių grupei, labai skeptiškai ir kritiškai vertinančiai XX a. modernizmo laimėjimus architektūroje bei urbanistikoje, taip pat ir teikiančiais teorinę alternatyvą iki šiol

dominuojančioms modernizmo ir postmodernizmo doktrinoms įveikti. Architektas ir architektūros teoretikas Leonas Krieras, taip pat priskirtinas prie ryškiausių šiuolaikinių modernizmo oponentų, yra taikliai nurodęs, kad liūdniausios modernizmo pasekmės yra ne tai, kad jis egzistavo, bet tai, kad jis buvo *įsigalėjęs vienvaldiškai* (Kierer 2009: 87). Anot Kriero, įspūdingiausių rezultatų architektūroje modernizmas pasiekė praėjusio amžiaus pradžioje, kai jį praktiko mažuma architektų, tuo tarpu vėliau, kai „miestai ir kraštovaizdžiai buvo kolonizuoti vidutinio lygio statinių ir pa-

šiūrių, pralaimėjo visi. Tad šiandieną esminis klausimas yra susiję ne su tuo, kas laimės karą, bet kaip pagerinti kokybę visose pusėse pasitelkus protingą, demokratišką, pliuralistiniu ugdymu grįstą ir nepartinę bei efektyvią kritiką“ (Krier 2009: 87).

Galima pasakyti, kad būtent toks požiūris į architektūrinio modernizmo teorinį ir praktinį paveldą bei jo perspektyvas yra būdingas ir Alexanderiui, kuris kelis dešimtmečius plėtoja itin rimtą teorinę alternatyvą tiems diskursams, kuriuos subrandino XX a. antroje pusėje tradicinę ir klasikinę architektūrą bei miestokūrą įveikęs ir nustelbęs architektūrinis modernizmas. Svarbu pabrėžti, kad Alexanderis kūrė ne ideologinius pagrindus jam oponuojantiems ar oponuojančiam diskursui, bet plėtojo tokią architektūros koncepciją, kuri leistų iš esmės pakeisti ir pakelti (arba susigrąžinti) per praėjusį amžių prarastą dirbtinės aplinkos kokybę. Tačiau užuot pasirinkęs architektūrinį modernizmą nuolatiniu savo kritikos taikiniu, jis pasirinko kitokią strategiją – kurti architektūros ir miestokūros koncepcijas remiantis tūkstantmečių statybos ir projektavimo patirtimi, kuri praturtina dabartinių situacijų analizę ir jos apibendrinimą iki visuotinai priimtinių principų. Architektūrologas pabrėžia, kad jo siūlomas būdas yra pabrėžtinai mokslinis, o ne ideologinis ar estetinis – tai yra sietinas ne su subjektyviomis preferencijomis vienam ar kitam architektūros stiliui, bet gautas po ilgų tyrimų ir eksperimentų, tad grįstas pavydžiais, kuriuos galima eksperimentiškai pakartoti ir praktiškai įrodyti (Salingaros 2013: 258–259). Anot

Alexanderio, dabartinė kultūros ir architektūros situacija yra itin komplikuota ir ydinga, kadangi neegzistuoja joks jos vertės kanonas, dėl kurio būtų galima visuotinai sutarti:

Veikiausiai pati pavojingiausia šiuolaikinės architektūros silpnybė yra profesionalų gebėjimo stoka įteisinti tokį vertės kanoną, kuris slypi paprastų žmonių sąmonės gilumoje ir kuris rezonuoja su jų patirtimi <...>. Priešingai, profesionalai klydo praelyje iš viršaus žvelgdami į publiką, įsivaizduodami, kad itin išskirtiniai ir specializuoti požiūriai, būdingi „mažumai“, laikančiai eilinius žmones kvailais, o architektus – tais, kurie turi teisę į nuomonę ir turi politinę galią ignoruoti visuomenės nuomonę apie architektūros vertę ir primetantys ypatingos rūšies postmodernų architektūros vaizdinį, kuris menkai rūpi tiek eiliniams vyrams, tiek moterims (Alexander 2004: 251).

Tiek iš čia cituojamos pastabos, tiek iš Alexanderio įvairiomis progomis išsakytų kitų pastabų galima suvokti, kad jis drąsiai ir bekompromisiškai meta pirštinę architektūros profesionalams, kurie, jo įsitikinimu, nemaža dalimi atsakingi už pastaraisiais dešimtmečiais vis aiškiau juntamą šiuolaikinės (post)modernios architektūros krizę. Suprantama, modernizmo dvasia klusniai išugdytos architektūros modernistų kartos veikiau ryžosi Alexanderio kritiką apeiti ir / ar nutylėti, nei pakelti jiems mestą intelektualinę pirštinę. Reta išimtimi galima laikyti postmodernų architektą ir teoretiką Peterį Eisenmaną, kuris yra išprovokavęs tiek Alexanderį, tiek Krierą pradėti viešas diskusijas. Beje, pačiam Eisenmanui šiose intelektualinėse diskusijose šių varžovų, regis, nepavyko įveikti.

MODELIŲ KALBA IR „ANTROJI“ ALEXANDERIO TEORIJA

Tie, kurie šiek tiek atidžiau domisi Alexanderio mąstymo raida, veikiausiai bus pastebėję, kad jo koncepcija iš esmės skiriasi nuo kitų architektūros teoretikų. Kitaip nei architektūrologai, kurie kiekvienoje savo knygoje stengiasi pristatyti naują ar esmingai atnaujintą intelektualinę koncepciją, Alexanderis elgiasi priešingai – su kiekviena savo nauja knyga jis toliau plėtoja prieš keletą dešimtmečių suformuluotas koncepcijas pateikdamas jas naujai ir papildydamas naujais faktais bei gausesniais, dar geriau apmąstytais ir įtikinančiais pavyzdžiais bei pakartotinių eksperimentų duomenimis. Nors pats autorius išskiria tris savo teorijas, tačiau galima pastebėti, kad iš esmės jis plėtoja tą pačią mąstymo giją suteikdamas jai naujus pavidalus ir siekdamas savo diskursą padaryti labiau suvokiamą ir tinkamą naudoti. Su būreliu bendradarbių parengta knyga *Modelių kalba (A Pattern Language 1977)* gali būti laikoma viena pamatinių Alexanderio teorijos atramų. Joje pristatyta ne tik modernizmui alternatyvi tradicijų nesibaidanti šiuolaikinės architektūros kūrimo programa, bet ir du šimtai penkiasdešimt trys modeliai, kuriuos, autoriaus įsitikinimu, jau galima drąsiai taikyti architektūros praktikoje. Itin svarbu pabrėžti tai, kad Alexanderio aptariamieji modeliai nėra jokios teorinės abstrakcijos. Jie pateikti atlikus gausybę eksperimentų ir įsitikinus, kad vienokia ar kitokia erdvės struktūra žmonėms (arba architektūros vartotojams) daro atitinkamą poveikį. Todėl rekomenduojami tik tie projektavimo modeliai, kurių tinkamumas buvo eksperimentiškai įrodytas.

Kita vertus, pats autorius savo *Modelių kalbą* akina skaityti kartu su kitomis knygomis, pirmučiausia su *Antlaikinis statybos būdas (The Timeless Way of Building)*, kurioje aptaria tradicinės ir klasikinės architektūros universalumo, gyvybingumo ir tęstinumo priežastis. Kai kurie autoriai šiuos abu veikalus ir *Oregono eksperimentą*, kuriame Alexanderis apibendrina Oregono universiteto miestelio projekto kūrimą, sekdami paties Alexanderio ištarme, vadina jo „antrąją teorija“, o pirmajai priskiria ankstyviausiąjį veikalą *Pastabos apie formos sintezę (Dawes and Ostwald 2017)*.

Tačiau galima atkreipti dėmesį į tai, kad jau savo Harvardo universitete parašytoje ir apgintoje disertacijoje Alexanderis išdėstė vieną pagrindinių savo tezių, kurios neišsižadėjo ir kurdamas vėlesnę savo koncepciją: tradicinėse visuomenėse sukurti architektūros kūriniai yra ir gražesni, ir tvaresni nei daugelis moderniosios epochos architektūros statinių (Alexander 1964). Tradicinėse visuomenėse graži ir aukštos prabos architektūra buvo įmanoma dėl to, kad ten egzistavo vertybinė sistema, kuri buvo pripažįstama visoje bendruomenėje, o moderniojoje eroje individuali išraiška tapo svarbesnė už patikrintus, aprobuotus ir pasiteisinusius statybos ir dekoravimo būdus. Knygoje *Antlaikiškas statybos būdas (The Timeless Way of Building)* išdėstoma ir kita svarbi jo teorijos tezė, skelbianti, kad aplinka ir joje gyvenantys individai bei jų bendruomenės yra susiję glaudžiais saitais, taip pat, kad egzistuoja ne tik individualūs statiniai, bet ir ištisa projektavimo kalba, kurią, nors ji

nėra visiškai įvardijama, galima nusakyti kaip grožį, gyvastį, patogumą ar amžinumą (Alexander 1979: 54–80).

Dar vienas išskirtinis Alexanderio projektavimo koncepcijos bruožas yra tai, kad ji apima tiek urbanistikos, tiek architektūros lygmenis. Analitikas nesitenkina vien architektūros sfera, bet ir pateikia nemažą modelių, taikytinų atskirų miesto fragmentų struktūrai. Tad užtenka ir šios priežasties, kad jo teoriją pagrįstai būtų galima vadinti holistine.

Prie išskirtinių Alexanderio teorijos ypatumų priskirtinas ir jo dėmesingumas eiliniam architektūros vartotojui. Nors modernizmo ideologai uzurpavo teisę kalbėti ir daryti sprendimus architektūros vartotojo vardu, Alexanderis ne viena proga pabrėžia, kad žmonės neretai vertina architektūros laimėjimus daug sveikiau ir adekvačiau, nei dalis

modernizmo apakintų šiuolaikinių architektūros kūrėjų, atmenančių ir niokojančių grožio, harmonijos, balanso sampratą ir išraišką.

Modelių kalboje architektūrologas išsamiai aprašė daugiau nei du su puse šimto modelių, kurie turėtų tapti gairėmis projektuotojo darbe. Alexanderis pabrėžia: „Kiekvienas modelis apibūdina problemą, vis iš naujo kylančią aplinkoje, ir tuomet apibūdina tos problemos sprendimo esmę taip, kad galima pasinaudoti šiuo sprendimu milijonus kartų“ (Alexander 1977: x). Deja, būtent šis Alexanderio koncepcijos pobūdis daugeliui tampa jo mąstymo ir „antrosios teorijos“ recepcijos adekvataus vertinimo ir suvokimo problema, nes esą įgauti totalizuojančių kamertonų, kuriuose netgi išvelgiamos bibliiniams raštams būdingos intonacijos.

MODELIŲ KALBOS RECEPCIJOS PROBLEMOS

Alexanderio „antrosios“ teorijos vertinimą išsamiai tyrinėjo Dawesas ir Ostwaldas (Dawes and Ostwald 2017), tačiau skrupulingai lygindami teoretiko kritikų pozicijas ir pateikdami įdomią kritikos klasifikaciją jie neatsakė į kai kuriuos, mano galva, esminius Alexanderio prieštaringo vertinimo klausimus, o ypač dėl gilesnių Alexanderio teorijos marginalizavimo priežasčių, kurias neretai nutyli ir patys kritikai.

Antai Alexanderiui neretai prikišama, kad jis pateikia tik Vakarų architektūros pavyzdžius, nenurodo jų analogų nevakarietiškoje kultūroje (Dawes and Ostwald 2017). Tačiau juk Alexanderio plėtojamas diskursas yra daugiau mokslinis

nei enciklopedinis. Jam rūpi ne iliustruoti visų pasaulio kultūrų architektūros paveldą, bet moksliskai įrodyti, kad egzistuoja ne tik atskiri modeliai, bet ir ištisa jų kalba, kurią galima išmokti ir pritaikyti praktikoje. Kita vertus, juk niekas neužkerta kelio kitiems autoriams papildyti ją pavyzdžiais iš savo kultūrų ir architektūros kontekstų.

Dawesas ir Ostwaldas nurodo, kad iš daugelio Alexanderio „antrosios teorijos“ kritikų penkiolika kelia abejones dėl jo koncepcijos pagrindų. Šie autoriai kaltina Alexanderį esą jis atmetęs „pluralistines vertybes“, kurias painioja su subjektyviais ir objektyviais reiškiniais, sureikšmina savo paties veikalus kaip

ontologinį pagrindą, taip pat jie kelia abejones dėl Alexanderio vartojamo „mokslo“ apibrėžimo, dar kiti autoriai tvirtina esą jo tekstai primena bibliinius raštus. Dalis autorių kelia abejones dėl Alexanderio epistemologinio mąstymo ir kaltina jį, kad jo modeliai pernelyg paviršutiniški, netgi pseudomoksliniai ir grįsti asmeninėmis preferencijomis. Kai kurie autoriai netgi teigia, kad jo siūlomi modeliai nė nebuvo tikrinami, todėl abejoja jo koncepcijos moksliskumo pagrindais (Dawes and Ostwald 2017). Šios kritiškų reakcijų į Alexanderio koncepciją autoriai nesiiima spręsti, ar visi priekaištai pagrįsti, apsiribodami tam tikra klasifikacija, kuri gali pagelbėti norint suvokti kritiškus požiūrius į architektūrologo „modelių kalbą“ ir reakcijas į šį veikalą architektūros akade-

mikų ir profesionalų bendruomenėje. Tačiau, kad ir kaip vertintume Daweso ir Ostwaldo tyrimą, akivaizdu, kad abu autoriai apdorojo įdomią ir gausią informaciją, leidžiančią susidaryti tam tikrą įspūdį apie tai, dėl ko nemaža dalis architektų ir architektūrologų iki šiol nenoriai priima Alexanderio architektūros ir miestokūros koncepcijas. Tačiau turint galvoje šiuolaikinį intelektualinį klimatą, grįstą nutylėjimo kultūra, galima pagrįstai klausti, ar formaliai deklaruojamos priežastys yra tikrosios, dėl kurių Alexanderio „modelių kalba“, nepaisant jos žinomumo, iki šiol nėra tapusi gairėmis architektūros ir miestokūros praktikai. Šiame straipsnyje apsiribojau „antrąja“ Alexanderio teorija, palikdamas apmąstymus apie jo „trečiąją teoriją“ kitam svarstymui.

IŠVADOS

Šio straipsnio autoriaus nuomone, norint suvokti tokią keistą ir prieštaringą Alexanderio idėjų recepciją, derėtų grįžti prie dominuojančio (post)modernaus architektūros diskurso ypatumų. Viena vertus, modernizmo premisomis grįstas architektūros diskursas visuomet neigė pretenzijas į visumiškumą (o jo apstu Alexanderio veikaluose). Kita vertus, modernizmo dvasia išauklėtiems architektams ir architektūrologams visiškai nepriimtinas konkurencingas diskursas, kuriam teigiama universalios projektavimo kalbos galimybė, kadangi ši idėja paneigia modernizmą, kaip ideologiją, pretendavusią ir toliau pretenduojančią išsaugoti totalios pažangos ir universalumo monopolį, tačiau projektavimą

pervertusį fragmentiška ir individualistine architekto veikla. Be to, prisiminkime, su kokių entuziazmu ir netgi užsispyrimu architektūrinio modernizmo dogmatika buvo išties šimtmetį brukama nevakarietiškomis kultūroms kaip vienintelė panacėja ir kelias į „civilizuotą būvį“. Bet koks mėginimas tikinti (ar įrodyti), kad egzistuoja (ar egzistavo) senas tradicijas turintis architektūros kūrimo būdas, šio diskurso šalininkams yra iš principo svetimas ir nepriimtinas. Tad ši svarstymą baigsime pastaba, kad marginalizuojant Alexanderio teoriją, didžiausią vaidmenį suvaidino ir vaidina ne tikri ar tariami jo teorijos conceptualinių pagrindų trūkumai, o nenoras pripažinti, kad (post)modernizmo teorija ir praktika

galutinai išsisėmė ir ją būtina iš esmės pakeisti naujomis projektavimo strategijomis, leidžiančiomis kurti tvarią, grožio ir balanso principais grįstą dirbtinę aplinką. Vieną iš šio neišvengiamo pokyčio būdų ir teikia Alexanderio koncepcijos. O jų pranašumas prieš (post)modernizmo ideologija grįstas teorijas ir yra

pagrindinė priežastis, dėl kurios jo koncepcijų iki šiol šalinamasi globalistinėje (ir globalizuojamoje) architektūros praktikoje, nors pasinaudojus jo siūlomomis „modelių kalbos“ galimybėmis būtų galima kurti kokybiškai kitokią aplinką, nei ta, kurioje buvome priversti gyventi pastarąjį šimtmetį.

Literatūra

- Alexander Christopher. 1964. *Notes on the Synthesis of Form*. Cambridge: Harvard University Press, 1964.
- Alexander Christopher, Ishikawa S., Silverstein M., Jacobson M., Fiksdahl-King I. 1977. *A Pattern Language*. London and New York: Oxford University Press.
- Alexander Christopher. 1979. *The Timeless Way of Building*. London and New York: Oxford University Press.
- Alexander Christopher. 2001. *The Nature of Order. Book I. The Phenomenon of Life*. Berkeley: The Center for Environmental Structure.
- Alexander Christopher. 2001. *The Nature of Order. Book II. The Process of Creating Life*. Berkeley: The Center for Environmental Structure.
- Alexander Christopher. 2004. Some Sober Reflections on The Nature of Architecture of Our Times, Salingaros Nikos. 2013. *Unified Architectural Theory: Form, Language, Complexity*. Portland: Sustasis Press: 250–260.
- Dawes Michael J. and Michael J. Ostwald. 2017. Christopher Alexander's A Pattern Language: analysing, mapping and classifying the critical response, *City, Territory and Architecture* 4.
- Krier Leon. 2009. *The Architecture of Community*. Washington, D.C.: Island Press.
- Salingaros Nikos A. 2013. *Unified Architectural Theory: Form, Language, Complexity: A Companion to Christopher Alexander's The Phenomenon of Life – The Nature of Order, Book I*. Portland: Sustasis Press.
- Salingaros Nikos A. 2019. *Projektavimo modeliai ir gyvenamoji architektūra*. Iš anglų k. vertė A. Samalavičius. Vilnius: Kultūros barai.
- Samalavičius Almantas. 2019. Architektūra ir aplinkos kognityviniai aspektai, *Logos* 99.
- Samalavičius, Almantas. 2019. Moderniosios miestokūros akligatviai ir Nikos A. Salingaros konceptualus iššūkis. *Logos* 101: 138–146.
- Samalavičius Almantas. 2020. Architektūros dėmuo gerovės studijose. *Logos* 102: 151–160.